

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

REDACTIONEEL

Jongeren op de arbeidsmarkt

*Didier Fouarge & Wendy Smits**

De Nederlandse arbeidsmarkt is de laatste jaren ingrijpend veranderd. Zo is het aandeel werknemers met een vast arbeidscontract sterk gedaald en hebben steeds meer werkenden een flexibele baan als werknemer of zijn ze werkzaam als zzp'er (CBS, 2020a). Daarnaast is mede als gevolg van technologisering en globalisering ook de aard van het werk veranderd. Aan de onderkant van de arbeidsmarkt zien we een groei van handmatig laagbetaald werk, zoals dat van postbezorgers, maaltijdbezorgers en logistiek medewerkers. Ook aan de bovenkant van de arbeidsmarkt is er groei. Het gaat dan om werk in niet-routinematige analytische beroepen (Fouarge, Smits, De Vries, & De Vries, 2017). Wat betekenen deze ontwikkelingen voor jongeren? Voor hun studie- en beroepskeuze? Voor de overgang van school naar werk? Hoe staat het met de werk- en inkomenszekerheid van jongeren? Zijn de gevolgen van flexibilisering voor jongeren anders dan voor ouderen? Dit zijn vraagstukken die aan bod komen in dit themanummer over jongeren op de arbeidsmarkt. Natuurlijk hebben jongeren het nu zwaar op de arbeidsmarkt. De coronacrisis zorgt voor een daling van het aantal banen, een daling van de vacaturegraad en een stijging van de werkloosheid, waarvan vooral jongeren de dupe van zijn. Het volgende themanummer van TvA zal ingaan op de gevolgen van de coronacrisis op arbeid en de organisatie van het werk.

Overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt

Verschillende bijdragen in dit themanummer gaan in op de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt en het belang van breed of juist smal opleiden. Dit is een belangrijk thema, omdat onderzoek suggereert dat de kortetermijnopbrengsten van brede opleidingen lager liggen (Lavrijsen & Nicaise, 2017), maar de depreciatie van vaardigheden kleiner is (Weber, 2014) dan die van beroepsspecifieke opleidingen. Muja, Gesthuizen en Wolbers bespreken het belang van beroepsspecifieke vaardigheden, dat wil zeggen: vaardigheden die bruikbaar zijn in een beperkt aantal beroepen. Zij presenteren een theoretisch kader voor de rol die deze vaardigheden spelen bij de selectie en allocatie van schoolverlaters op de arbeidsmarkt en presenteren een overzicht van empirische bevindingen op dit terrein. Hun onderzoek mondt uit in een set van indicatoren waarmee de beroepsspecificiteit op het niveau van individuen, opleidingen en onderwijs-

* Didier Fouarge is lid van de redactie van TvA en is verbonden aan de Universiteit Maastricht/ROA. Wendy Smits is lid van de redactie van TvA en is verbonden aan het CBS en de Universiteit Maastricht/ROA. E-mail: W.Smits@cbs.nl.

stelsels in kaart kunnen worden gebracht. Mattijssen, Pavlopoulos en Smits tonen vervolgens aan dat de beroepsspecificiteit van de gevolgde opleiding er inderdaad toe doet. Zij bestuderen de loopbanen van het cohort afgestudeerden uit het studiejaar 2009/2010 gedurende een periode van 6 jaar. Afgestudeerden van specifiekere opleidingen blijken school-naar-werktransities te doorlopen met meer werk- en inkomenszekerheid. Dat wil zeggen dat ze vaker een loopbaan hebben die snel tot een vast contract leidt en minder vaak een loopbaan die wordt gekenmerkt door (regelmatige) periodes zonder werk. Het effect van specificiteit verschilt echter per opleidingsniveau: specificiteit heeft voornamelijk positieve effecten op mbo-4 en hbo-bachelorniveau.

Uit de literatuur blijkt dat het netto rendement van het onderwijs niet alleen verschilt per opleidingsniveau (Hartog, 2000), maar ook steeds meer per opleidingsrichting (Altonji, Arcidiacono, & Maurel, 2016). De Koning, Gelderblom en De Hek richten zich op het effect van de gekozen studierichting in het beroepsonderwijs. Zij laten zien dat mbo-schoolverlaters in Rotterdam-Zuid na afloop van hun opleiding minder vaak een baan en vaker een uitkering hebben dan schoolverlaters in andere delen van het land. Met name het verschil met schoolverlaters buiten de grote steden is groot. Een belangrijke verklaring voor dit verschil blijkt de opleidingskeuze van jongeren in Rotterdam-Zuid te zijn. Zij kiezen minder vaak voor de opleidingen die de beste arbeidsmarktperspectieven bieden. Het belang van de gekozen opleidingssector blijkt ook uit het CBS-bericht van Alejandro-Perez en Van der Mooren, dat ingaat op de aansluiting tussen de gevolgde opleiding en de baan van mbo-schoolverlaters. Mbo-schoolverlaters uit de sector zorg rapporteren de beste aansluiting tussen opleiding en de baan anderhalf jaar na diplomering.

Flexibele contracten en (on)zekerheid

Het aantal werknemers met een flexibel dienstverband is sinds het begin van deze eeuw flink gegroeid en bedroeg in 2019 meer dan 1,9 miljoen werkenden. Het baanverlies aan het begin van de coronacrisis betrof vooral flexibele banen, waardoor het aantal flexibele werknemers sinds dit jaar is gedaald: in het tweede kwartaal van 2020 waren er 272 duizend minder flexibele werknemers dan in hetzelfde kwartaal van 2019. Bijna de helft van de flexibele werknemers is jonger dan 25 jaar (CBS, 2020a). Schippers betoogt in zijn bijdrage dat het over het algemeen goed gaat met jongeren in Nederland. Veel van hen ronden met succes een opleiding af, vinden aansluitend een flexbaan en tegen hun dertigste een vaste baan. Toch is er volgens Schippers ook reden tot zorg. Sommige jongeren dreigen de boot te missen. Ze groeien op in een bijstandsgesin, hebben te kampen met discriminatie, worstelen zich door hun schoolcarrière en wisselen op de arbeidsmarkt hun verschillende flexibele baantjes af met perioden van werkloosheid. Bovendien lijken deze nadelen meer dan voorheen bij specifieke groepen jongeren te accumuleren.

Twee bijdragen in dit themanummer richten zich expliciet op de gevolgen van het toegenomen gebruik van flexibele arbeidscontracten. Chkalova en Van Wijk laten zien dat werknemers met een flexibel dienstverband meer baanonzekerheid ervaren dan werknemers met een vast dienstverband. Voor jongeren is de

samenhang tussen het type contract en de ervaren onzekerheid echter minder sterk dan voor ouderen. Bovendien blijkt dat een tijdelijk dienstverband voor jongeren tegenwoordig minder samengaat met ervaren onzekerheid dan een aantal jaren geleden. Chkalova en Van Wijk geven aan dat dit er mogelijk op duidt dat tijdelijke contracten normaal aan het worden zijn onder jongeren. Rouvroye, Van Dalen, Henkens en Schippers onderzoeken hoe werkgevers denken over de inzet en de gevolgen van flexibele arbeid voor jongeren. Uit hun onderzoek komt naar voren dat werkgevers zich realiseren dat de inzet van flexibele contracten de kwaliteit van de werkomgeving en het welzijn van (jonge) werknemers negatief kan beïnvloeden. Werkgevers zien voor zichzelf echter geen maatschappelijke rol weggelegd om de riskante ontwikkelingen rondom de flexibilisering van de arbeidsmarkt in goede banen te leiden.

De bijdragen in dit themanummer laten zien dat een goede studie- en beroepskeuze een belangrijke voorwaarde is voor een goede start op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd blijkt uit deze bijdragen dat sommigen jongeren (desondanks) een moeilijke start op de arbeidsmarkt ervaren. De toegenomen flexibilisering maakt de positie van starters op de arbeidsmarkt bovendien extra kwetsbaar voor economische schokken, zoals de huidige coronacrisis. Zo was een groot deel van het baanverlies in het voorjaar van 2020 toe te schrijven aan jongeren (CBS, 2020b). Jongeren lijken sowieso zwaar getroffen te worden door de coronacrisis, terwijl op jongeren gerichte flankerende maatregelen op zich laten wachten, betoogt Van Weegberg, voorzitter van FNV Young & United. Veel jongeren moeten hun opleiding noodgedwongen online volgen, ze hebben meer moeite om een stageplaats te bemachtigen, minder kans op een bijbaan tijdens de studie en mogelijk ook minder kans op een aansluitende baan na afloop van hun studie. De bijdragen in dit themanummer schetsen de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt in het tijdperk vóór de coronacrisis. Een belangrijk vraagstuk is hoe de arbeidsmarkt voor jongeren zich in de nabije toekomst gaat ontwikkelen, en of en in welke mate jongeren die tijdens de crisis hun opleiding hebben afgerond en de arbeidsmarkt betreden blijvend nadelige gevolgen ondervinden van een slechtere start. Het is daarom van groot belang om de situatie van jongeren goed te blijven monitoren.

Literatuur

- Altonji, J.G., Arcidiacono, P., & Maurel, A. (2016). The analysis of field choice in college and graduate school: Determinants and wage effects. In E.A. Hanushek, S. Machin, & L. Woessmann (Eds.), *Handbook of the economics of education. Vol. 5* (pp. 305-396). Elsevier.
- CBS. (2020a). *Ontwikkelingen flexwerk*. Den Haag: CBS. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-flexwerk/hoofdcategorieen/ontwikkelingen-flexwerk>
- CBS. (2020b). *Arbeidsparticipatie naar leeftijd en geslacht*. Den Haag: CBS. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werkenden/arbeidsparticipatie-naar-leeftijd-en-geslacht>
- Fouarge, D., Smits, W., De Vries, J., & De Vries, R. (2017). Ongelijkheden en veranderingen in de beroepenstructuur. In K. Chkalova, J. van Genabeek, J. Sanders, & W. Smits (Eds.), *Dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt. De focus op ongelijkheid* (pp. 46-67). Den Haag: CBS/TNO.

- Hartog, J. (2000). Over-education and earnings: Where are we, where should we go? *Economics of Education Review*, 19(2), 131-147.
- Lavrijsen, J., & Nicaise, I. (2017). Returns on vocational education over the life cycle: Between immediate labour market preparation and lifelong employability. *International Review of Education*, 63(2), 257-280.
- Weber, S. (2014). Human capital depreciation and education level. *International Journal of Manpower*, 35(5), 613-642.